

Arboretum Wespelaar

Joke OSSAER

2021 begon jammer genoeg als een erg grijs jaar. Dat was niet enkel het gevolg van de aanhoudende Covid-situatie maar ook door de zon die zich amper liet zien. Volgens de tellingen van het KMI werd het de op één na somberste januari met slechts 27 uur en 17 minuten zonneschijn terwijl een gemiddelde maand januari toch goed is voor het dubbele¹⁾. Dit betekende wel dat er meer regen viel dan normaal wat goed nieuws is voor de grondwatertafel die serieus gedaald was door de droogte van 2020. Om die droogte helemaal te compenseren hebben we echter vier of vijf bovengemiddeld natte maanden nodig. We waren er dus nog niet. De minimumtemperatuur op de Magnoliaweiide was $-3\text{ }^{\circ}\text{C}$, en het werd er maximum $12,8\text{ }^{\circ}\text{C}$. Om ons toch wat op te vrolijken verschenen er heel toepasselijk een paar bloemen op onze *Rhododendron* 'Corona' [Ill. 1] in het Verlatbos. Later in het voorjaar (april-mei) zorgde hij meer dan een maand lang voor vrolijke bloemen. Gek dat deze plant me voordien nooit echt is opgevalen. Vooral de kleur van de bloemen is erg apart: iets tussen koraalrood en fuchsia in. De ouders van deze oude Engelse cultivar zijn onbekend maar wellicht speelt *Rhododendron griffithianum* een rol. Corona verwijst hier vermoedelijk naar de meeldraden die als een sierlijk kroontje staan ingeplant.

In het Vijverbos werden de jonge dennen opgekroond wat meteen meer structuur en overzicht gaf in dit toch nog jonge deel van het arboretum. In het Verlatbos werden een aantal grote dennen gekapt bij wijze van dunning. Aan de parking, de technische ruimte

en de kweekbakken kreeg de dolomiet een grondige opknapbeurt: 10 jaar werfverkeer, verteerde bladresten en kapotgereden eikels hadden er een slijkboel van gemaakt. De laag werd helemaal afgeschraapt en vernieuwd en dat leverde meteen weer een mooie eerste indruk op voor de bezoekers die vanuit de parking het arboretum binnenstappen. Het idyllische plaatje klopte weer.

Wie er oog voor had kon in de schaduwrijke border op de parking de glanzende, rode bessen ontwaren van *Ruscus aculeatus* (stekelige muizendoorn) [Ill. 2]. Dit is een zeldzaam inheems wintergroen struikje met bessen die rechtstreeks op het blad lijken te groeien maar dat kan natuurlijk niet. Wat we hier als blad

1 – Enkele bloemen op *Rhododendron* 'Corona'. Arboretum Wespelaar [J. Ossaer, 07-01-2021]

¹⁾ <https://www.meteo.be/nl/klimaat/klimaat-van-belgie/klimatologisch-overzicht/2021/januari>

interpreteren is eigenlijk een gewijzigde stengel of phylloclade²⁾. Het is een handig plantje voor diepe schaduw waar normaal amper iets groeit en het vermeerdert zichzelf ook vegetatief via rhizomen.

In februari werd het onverwacht toch een paar dagen echt koud met minimumtemperaturen tot -12°C op de Magnoliaweide. Gelukkig waren de planten nog in winterrust en kregen kwetsbare planten zoals de jonge exemplaren van *Rhododendron horlickianum* en *R. pachypodum* tijdig een fleece dekentje zodat de schade beperkt bleef. In combinatie met een paar dagen sneeuw was dit alleszins het perfecte moment om de deuren op woensdag 10 februari te openen voor onze abonnees. De 243 bezoekers waren duidelijk in hun nopjes met deze onverwachte uitstap; in coronatijden werd deze geste extra gewaardeerd. Door de vrieskou bleef de natte ondergrond gelukkig

hard waardoor schade aan het gras goed meeviel. Ook voor het ontstronken van gekapte bomen was dit ideaal want kraanwerken veroorzaken normaal veel schade als het terrein zo nat is. Door de stronken volledig weg te halen voorkomen we dat rottende stronken een infectiehaard vormen voor een nieuwe aanplanting in de buurt en ook onesthetische verzakkingen door rottende stronken worden zo vermeden. Daarnaast kan de bodem ook beter voorbereid worden op een nieuwe aanplant als de stronken helemaal verwijderd zijn.

Een echte koudegolf werd het niet: daarvoor zijn vijf opeenvolgende vriesdagen nodig (met Ukkel als referentiepunt) en die haalden we net niet. De laatste koudegolf³⁾ die ons land kende, dateert uit 2012 en duurde toen 13 dagen. *Rhododendron horlickianum* en *R. pachypodum* bleken uiteindelijk toch te gevoelig te zijn voor deze winterprik: we behielden slechts één deftig exemplaar van *R. horlickianum* en de enige *R. pachypodum* kwam de winter door met status 1 (zo goed als dood dus). Beiden maakten ze deel uit van de *Rhododendron*-plantjes van Rhododendron Park Bremen ontvangen in 2017: ondanks de jaarlijkse zorgvuldige afscherming met vliesdoek blijkt een aantal soorten hiervan duidelijk niet geschikt voor ons wisselvallig klimaat. Ook de twee *Hoheria* op de binnenkoer leken even een klopp

2 – *Ruscus aculeatus*. Arboretum Wespelaar
[L. Wester, 25-01-2021]

²⁾ N.v.d.r.: een stengel kan een metamorfose ondergaan waardoor hij bladachtig wordt en ook de hoofd-functie van een blad (fotosynthese) overneemt. Daarbij worden twee types onderscheiden: een fyllocladium of phylloclade (groei beperkt en met een specifieke vorm, vb. *Ruscus aculeatus*: de stengel heeft de vorm van een blad) en een cladodium of cladode (groei onbeperkt en vorm niet specifiek, vb. *Muehlenbeckia platyclada*: de stengel bestaat uit een onbepaald aantal “delen” en heeft geen duidelijk te omschrijven vorm).

³⁾ <https://www.meteo.be/nl/info/weerwoorden/koudegolf>

gekregen te hebben terwijl *Maytenus boaria* (toch ook een gevoelige plant) geen krimp gaf. Jammer genoeg gaf *Prunus mume* ‘Benichidori’ de geest, al werd niet duidelijk wat de oorzaak was. Vorige winter stond hij nog prachtig te bloeien (zie dendrologische notities 2020) en dit jaar plots niets meer... We vermoeden een schimmelaantasting in het hout of in de wortels.

Een week later was het weer volop lenteweer met tot 22 °C op de Magnoliaweide en zelfs een piek van 27 °C op een zonnige plek in het Wernerbos. Vier dagen op rij sneuvelde het temperatuurdagrecord in Ukkel en 25 februari werd de warmste februaridag sinds het begin van de metingen (1901). Tijd voor *Magnolia biondii* om zijn eerste bloemen te openen wat ook gebeurde bij *Lindera obtusiloba*, *Cornus mas* ‘Aurea’ en *Acer rubrum* ‘October Glory’. Ons lichtbaken in het Marnesbos, *Cornus officinalis*, stond al even volop in bloei.

⁴⁾ WANG Y. ET AL. – (2013) – *Magnolia sinostellata* and relatives (Magnoliaceae). *Phytotaxa* 154(1): 47-58.

Begin maart bloeide onze *Magnolia zenii* op de Magnoliaweide voor het laatst. Hij werd namelijk betrappt op bloemen met slechts 6 tepalen terwijl dat er toch 9 moeten zijn bij deze soort. Zo kwam hij dus onverbiddelijk op de kaplijst terecht. Sowieso moeten de namen in onze collectie kloppen en zeker een Rode Lijst soort als *M. zenii* mag niet fout zijn.

Een paar nachten met vorst zorgden voor bruine bloemen bij *Magnolia biondii*, bij de andere vroege magnolia's viel de schade goed mee. Half maart viel de rijkelijke bloei bij *Magnolia sinostellata* [Ill. 3] voor het eerst echt op ook al bloeide hij in voorgaande jaren ook. We kregen deze zeldzame plant in 2015 van RAF LENAERTS (kwekerij Botanic Treasures), een specialist in plantenrariteiten. Er was een tijd wat discussie onder de botanici of het echt een aparte soort betrof (werd ook vaak beschouwd als synoniem van *M. stellata*) en of hij dus wel op de Rode Lijst thuishoorde. Maar DNA-onderzoek⁴⁾ wees ondertussen uit dat het wel degelijk om een aparte soort gaat. In de natuur gaat die erg achteruit door slechte reproductie en door het verwijderen van planten voor toepassing in tuinen. De planten zijn namelijk gegeerd voor hun mooie,

3 – Half maart viel de rijkelijke bloei bij *Magnolia sinostellata* op. Arboretum Wespelaar [L. Wester, 19-03-2021]

geparfumeerde bloemen en hun vermogen om goed te groeien in natte omstandigheden. Als verschilpunten met *Magnolia stellata* wees DICK FIGLAR, een Amerikaanse magnoliakenner, op volgende uiterlijke kenmerken: *Magnolia sinostellata* heeft eerder groene twijgen dan bruine en bloemen zonder sepaloïde tepalen (kelkbladachtige bloemdekbladeren) terwijl *Magnolia stellata* er drie heeft in de buitenste kring van bloemdekbladeren.

Omdat maart toch nog wat koude dagen kende kwamen de bloemen minder snel open dan we aanvankelijk hadden ingeschat na die warme week in februari. In 2020 startte de *Magnolia*-bloei bijna twee weken vroeger. Gek genoeg lieten een paar gele *Magnolia*'s ('Elizabeth', 'Goldfinch', 'Yellow Fever') zich eind maart ook al zien dit jaar wat toch weer vroeger is dan normaal.

Op zondag 28 maart, een tikkeltje vroeger dan gebruikelijk, gingen we open voor abonnees. Op die manier werd de eerste drukte wat gespreid en konden de bezoekers al genieten van de bloemenzee van onze vroege *Magnolia*-en *Prunus*-collectie. Ook onze onovertroffen *Magnolia* 'Caerhays Belle' in de rand van het Verlatbos was weer in vol ornaat op het appel. De goddelijk grote bloemen (tot 30 cm doorsnede) neigen eerder zijwaarts dan opwaarts zodat je ze makkelijk kan bestuderen. Het is een kruising van *Magnolia sargentiana* var. *robusta* met *Magnolia sprengeri* 'Diva', ontstaan in Caerhays Castle (Cornwall).

Op 30 maart sneuvelde alweer een maandrecord in Ukkel. Bij ons op de Magnoliaweide werd het die dag 28 °C en in het Wernerbos gaf de thermometer zelfs 35 °C aan! Zondag 4 april gingen we open voor iedereen maar wegens de coronasituatie wel met een systeem van tijdsloten en reservatie voor de niet-abonnees.

Twee dagen later sloeg het weer om en kregen we ijzige noorderwind over ons heen (-1 °C). Heel even lag het arboretum onder

een dekentje van sneeuw. Op de Magnoliaweide werd *Magnolia ×brooklynensis* 'Evamaria' nog snel gekapt. Niets mis met de plant maar hij hindert onze majestueuze *Magnolia ×kewensis* 'Wada's Memory' zijdelings in zijn groei wat op termijn de kroonharmonie kan verstoren. *Magnolia ×kewensis* is een kruising tussen *M. kobus* en *M. salicifolia* die zowel in de natuur voorkomt (Japan) als bewust gekruist wordt in cultuur. 'Wada's Memory'⁵⁾ is een selectie van het Washington Park Arboretum: ze kochten in 1940 een aantal *Magnolia* zaailingen aan van KOICHIRO WADA, een vermaard Magnoliakweker uit Japan. Eén daarvan bleek opvallend grotere bloemen te hebben, rijkelijker en ook op jongere leeftijd te bloeien én ook een mooie piramidale kroon te ontwikkelen: onderzoek wees uit dat het om een hybride ging van *M. kobus* met *M. salicifolia*. In 1959 werd hij ter ere van KOICHIRO WADA officieel geregistreerd als 'Wada's Memory'. In de lente ontluiken de bladeren bronskleurig en de losse bloemen lijken wel wapperende, witte zakdoeken. We zullen *Magnolia ×brooklynensis* 'Evamaria' zeker missen maar gelukkig hebben we nog een mooi exemplaar aan de rand van het Marnefbos. En onze 'Wada's Memory' wordt vast een van de monumenten van het arboretum nu hij alle kansen krijgt om zich verder te ontplooiën. Het streefbeeld is de boom die in Winterthur (Delaware, VS) staat, een impressionant exemplaar van 15 m hoog en 7 m breed.

Ook in de nacht van 12 april vroom het opnieuw (tot -2,9 °C in het Vijverbos) en dat was nefast voor heel wat magnoliabloemen (ze kleurden bruin) en uiteraard later ook voor de zaadontwikkeling (er viel amper iets te verzamelen in het najaar). De bloemen van *Magnolia* 'Lemon Star' (*M. acuminata* ×

⁵⁾ GARDINER J. – (2000) – Magnolias. A Gardener's Guide. 329 p. Timber Press, Portland.

M. kobus ‘Norman Gould’) hebben misschien een manier gevonden om vorstschade te beperken. Het lijkt wel of er ijskristallen en later luchtbellens ontstaan onder de epidermis van de tepalen waardoor ze eerder glazig worden dan bruin verkleuren [Ill. 4]. Maar het kan ook aan iets anders liggen natuurlijk: ons boompje staat wat meer beschermt in de rand van de Magnoliaweide en krijgt dus niet de volle laag vrieslucht over zich heen. Eind april bleek dat we de koudste aprilmaand sinds 1986 achter ons lieten voor wat België betreft. Het bleef ook te droog met 36 mm/m² als maandcijfer voor de neerslag.

Aan het Artoispaviljoen kreeg de terrein-aanleg haar “final touch”: alles werd netjes ingezaaid en een tijdelijk pad met rijplaten leidde de bezoekers naar het gebouw. Aan de meer beschutte achterzijde willen we een

4 – *Magnolia* ‘Lemon Star’
(*M. acuminata* × *M. kobus* ‘Norman Gould’):
detail van de bloem. Arboretum Wespelaar
[J. Ossaer, 19-04-2021]

paar planten uittesten die voor een iets of wat tropische sfeer zullen zorgen. Tegen de gevel vind je er ondermeer *Tetrapanax papyrifer*, *Schefflera gracilis* (wild uit Vietnam: jammer genoeg al meteen status 1 ten gevolge van de aprilvorst) en *Cercis glabra* (wild uit China, pas in 1992 ontdekt in Yunnan). Het laatste stuk van de oude Philippedreef (de as tussen het Wernerbos en de Artoisweide) kreeg ook een grondige opknopbeurt met nieuwe onderlaag, drainage en vers ingezaaid gras.

De meimaand werd gelukkig weer natter (80 mm/m²) en een tikkeltje warmer wat de *Wisteria*-collectie op de binnenkoer duidelijk geweldig vond. Ook *Rhododendron* en *Cornus* voeren duidelijk wel bij de natte maand mei en lieten zich van hun beste kant zien. In het Wernerbos brak de kruin van *Populus koreana* helemaal uit tijdens een lentestorm: met zijn gehavende silhouet kwam hij later op de kaplijst terecht. Het leuke aan deze boom was dat hij jaarlijks vaak al in februari frisgroen in blad kwam en zo mee de lente aankondigde. Hij was echter ook vorstgevoelig met dus heel wat dode takken als resultaat en in de zomer kreeg hij regelmatig te kampen met een schimmel-aantasting waardoor de bladeren plots lelijk werden. Voor zo’n opvallend exemplaar was het dus, streng als we zijn, sowieso geen optimale plant voor de collectie. We vinden wel iets nieuws om aan te planten.

Onze bloeiende *Chionanthus virginicus* ‘Groenendaal’ in de Magnoliaweide [Ill. 5] hielp er ons aan denken dat die nog niet officieel geregistreerd werd. De moederplant in Herkenrode is al sinds 1972 in de collectie en doet het nog steeds vrij goed: in de winter ziet hij er wat stakerig uit maar dat wordt jaarlijks ruimschoots gecompenseerd door zijn uitbundige bloei. PHILIPPE DE SPOELBERCH kweekte de plant op uit zaad van Arboretum Groenendaal vandaar dus zijn cultivarnaam. Hij verdient het om geregistreerd te worden omwille van zijn fantastische bloei en zijn

compacte habitus op jonge leeftijd die evolueert tot vaasvormig eens hij 10 jaar oud is. De plant draagt geen vruchten want het is een mannelijk exemplaar en door het late ontluiken van zijn blad wordt vorstschade omzeild.

In juni werd duidelijk dat een aantal bomen toch serieus hebben afgezien van de venijnige vorstsprikken in april. Zo vielen *Acer shirasawanum* 'Aureum', *Carpinus caroliniana* 'Sentinel Dries', *Magnolia* 'Purple Globe', *Magnolia ×loebneri* 'Powder Puff', *Magnolia ×soulangeana* 'Lennei Alba', *Magnolia* 'Raspberry Ice' en *Tilia amurensis* terug op status 2 omdat ze zichtbaar achteruitgegaan zijn. Hopelijk herpakken ze zich snel weer.

Ook juni kwamen we door zonder al te veel water te moeten geven want er viel genoeg uit de lucht (86,5 mm/m²). Onze *Stewartia* in

5 – *Chionanthus virginicus* 'Groenendaal'.
Arboretum Wespelaar [L. Wester, 05-06-2021]

Marnefbos en Verlatbos hadden er zichtbaar deugd van waardoor het voor hun bloei net als bij *Rhododendron* en *Cornus* een topjaar werd. Wat dit jaar voor extra werk zorgde waren de eikenzaailingen: als haren op een hond stonden ze in slagorde tussen de planten. Waar mogelijk werden ze gewoon afgemaaid door de jobstudent maar tussen de planten zelf werd het vaak minutieus en intensief handwerk.

Juli werd wel zeer, zeer nat (132 mm/m²)! Gelukkig bleven we gespaard van de wateroverlast van 15 juli die dramatisch afliep in delen van Limburg, Luik en Luxemburg. Onze *Maackia*- en *Tilia*-collectie stond er weer opvallend fleurig bij dit jaar: de bijen, hommels en zweefvliegen vonden het geweldig en onze eigen neus ook. Van “zomer” konden we in juli niet echt spreken met slechts drie zomerdagen⁶⁾ waarop het warmer was dan 25 °C. De planten vonden het alleszins geweldig; nooit zag het arboretum zo groen in de zomer! Ook augustus werd een koude en sombere maand met veel neerslag. Gelukkig maakte de rijkelijke bloei in onze vaste plantenborders, in onze *Hydrangea*- en *Clethra*-collectie en bij onze *Lagerstroemia ×egolfii* 'Muskogee' op de binnenkoer veel goed.

In september genoten we wel nog van een droge en zonnige nazomer. Het grote grasveld aan de ingangszone voor de Artoisvijver kreeg een grondige verticuteerbeurt. In het afgelegen uiteinde van het Wernerbos stond *Sorbus needhamii* [Ill. 6] volop in vrucht: dofrood en gestippeld met lenticellen steken ze mooi af tegen het sterk generfde blad. TOM HUDSON, een plantenkenners uit Engeland, introduceerde hem in 2002 opnieuw uit Guizhou (China) waar hij voorlopig enkel

⁶⁾ <https://www.meteo.be/uploads/media/610789b2b72c2/klimatologisch-maandoverzicht-202107.pdf?token=/uploads/media/610789b2b72c2/klimatologisch-maandoverzicht-202107.pdf>

6 – *Sorbus needhamii*. Arboretum Wespelaar
[L. Wester, 15-09-2021]

aangetroffen werd op de berg Leigong Shan. Hij werd al eens eerder geïntroduceerd via EDWARD NEEDHAM naar wie de plant genoemd is. KEITH RUSHFORTH beschreef de soort maar zou hem liever *Griffitharia needhamii*⁷⁾ noemen. Het geslacht *Sorbus* wordt dan opgesplitst in een aantal aparte geslachten: o.a. *Micromeles*, *Sorbus*, *Cormus*, *Aria*, *Torminalis* en *Chamaemespilus* voor Europa en *Griffitharia*, *Alniaria*, *Dunnaria* en *Wilsonaria* als nieuwe genera voor Azië). Wij houden het voorlopig liever toch maar gewoon bij *Sorbus* sensu lato.

Door de warme septembermaand en het uitblijven van nachtvorst kwam ook dit jaar de herfstverkleuring weer traag op gang. Maar

⁷⁾ RUSHFORTH K. – (2018) – The Whitebeam problem, and a solution. *Phytologia* 100(4): 222-247.

eind oktober stalen ondermeer onze gouden *Carya ovata*, lichtgevende *Carya glabra*, rode *Franklinia alata* en warmgetinte *Nyssa sylvatica* ‘Sheffield Park’ alleszins weer de show. De tuinploeg zorgde voor 2 500 extra narcissen (*Narcissus* ‘Thalia’, ‘Actaea’, ‘Stainless’, ‘Sailboat’) in de rand van het Marnefbos en Verlatbos en in de buurt van het Artoispaviljoen. We kijken al uit naar het resultaat volgende lente!

Volgens het Amerikaans meteorologisch instituut NOAA werd oktober de warmste oktobermaand op het noordelijk halfrond sinds het begin van de metingen van 1880. Bij ons werd het maximum 20 °C op de Magnolia-weide en 24 °C in het Wernerbos.

In november was onze oranjerode *Lagerstroemia xegolfii* ‘Muskogee’ op de binnenkoer nog steeds de moeite. Op 12 november kregen we onze eerst nachtvorstprik maar de dag erna hing de lente alweer in de lucht. Minder dan -1,5 °C werd het niet in november. Op 2 december kwam ik terug na 10 dagen covid-quarantaine en alles leek plots kaal en kleurloos. Logisch, maar doordat de bladeren nog zo stevig aan de bomen hingen vlak voor mijn afwezigheid was het toch even schrikken. De eerste sneeuw kregen we ook die dag maar veel meer dan wat natte drab werd het niet. Nu het arboretum weer dicht was konden de bezoekersaantallen voor 2021 bekeken worden en die swingden serieus de pan uit! 12 203 bezoekers en 621 abonnementen. De coronapandemie zal wat dat betreft toch wel een blijvend effect hebben op de algemene kennis van parken en tuinen die in eigen streek te bezoeken zijn. We sloten het jaar af met een sombere, vrij warme en kalme maand. De koudste nacht kregen we op 22 december (-4 °C) gevolgd door eindelijk nog eens een zonnige dag. We sloten het jaar af met een grijze, natte, winderige maar warme week (tot 14 °C dankzij warme lucht uit Noord-Afrika). En alweer kijken we uit naar wat het volgende jaar zal brengen.